

“บี๊ดป๊าวแดง” ชื่อไม้เถาล้านนา ฆะพญาการทำยาแก้อาการอ่อนแรง

เกิดแก่ เจ็บตาย เป็นเรื่องปกติธรรมดาของสรรพชีวิต แต่ในขณะที่มีชีวิตอยู่เกิดมีอาการเจ็บป่วยเรื้อรัง สุขภาพผิดปกติทั้งกายและใจ เป็นสิ่งที่ทุกข์ทรมานยิ่งนัก จนบางคนอยากจะตายให้ไปเสียพันๆความรู้สึก อาการที่ทรมานกำลังคุกคามอยู่มีหลายโรคเป็นแล้วรักษาหายขาด และมีอีกหลายๆโรคที่เป็นแล้วรักษาไม่หาย บางอย่างไม่เป็นโรคแต่เป็นเพียงอาการอ่อนแอทางสรีระร่างกาย เช่น อาการอ่อนเปลี้ยเพลียแรงของเด็กบางคน อาการเช่นนี้คนล้านนาเรียกว่า “ซี้เขี้ย” ต้องแก้ไขด้วยบี๊ดป๊าวแดง

คำว่า “บี๊ดป๊าวแดง” เป็นชื่อเรียกไม้เถาที่เกิดในถิ่นล้านนา ตรงกับคำว่า “เจตมูลเพลิงแดง” ในภาษาไทยกลาง เถาบีดป๊าว มีอยู่สองชนิด คือชนิดดอกสีแดงเรียกว่าบี๊ดป๊าวแดง ชนิด

ออกสีขาว เรียกว่า บีดป๊าวขาว สรรพคุณที่คนนำมาใช้ออกจะต่างกัน อยู่บ้าง บีดป๊าวแดงนิยมทำยาสมุนไพรแก้โรคธาตุไฟพิการ เสริมธาตุไฟให้ดีขึ้น ส่วนบีดป๊าวขาวจะนำมาต้มอบไอน้ำ หรือเด็ดยอดแกงกับหน่อไม้ หรือนำใส่แกงแคของคนเมืองล้านนา

ไฉ่มูลแม่อายุจะเลยวัยสิบขวบ แต่สังขารร่างกายซูบผอม ผิดปกติไปจากเพื่อนฝูงรุ่นๆเดียวกัน เมื่อโตเข้าเล่นกับเพื่อนๆ มักจะถูกเพื่อนเรียกว่า “ไฉ่มูลซี้เขี้ย” จึงเป็นปมด้อยในใจให้เจ้าตัวแปลกแยกออกจากสังคม เช่นอยู่กับเงาตัวเองไปวันๆ ในความว่าเหว

ปีใหม่ก่อนวันสังขารล่อง แม่ฮ้อยแก้ว จากเมืองเชียงราย มาเยี่ยมและนอนค้างที่บ้าน เห็นอาการของไฉ่มูลซี้เขี้ย รู้ด้วยประสบการณ์ที่เป็นหมอพื้นเมืองมาก่อน จึงบอกให้แม่ไฉ่มูลไปหาซื้อลูกปลาช่อนขนาดหัวแม่มือของไฉ่มูลมาหลายๆตัว “ต้องซื้อปลาที่เป็นๆมาเน้อ” แม่ฮ้อยสั่งย้าคำตามหลัง ขณะที่แม่ไฉ่มูลก้าวลงจากบ้านไปหาซื้อลูกปลาที่ตลาด

ส่วนแม่ฮ้อยเรียกไฉ่มูลเข้ามาหาตรวจดูอาการ แล้วนิกบอกตัวเองว่า “ธาตุไฟมันเสื่อมทำให้ร่างกายอ่อนแอ การเผาผลาญอาหารในร่างกายไม่ดี”

จากนั้นแม่ฮ้อยลงจากบ้านถือเสียมเข้าไปสวนหลังบ้าน มองหาต้นบี๊ดป๊าวแดง ใช้เสียมขุดรากหน้าดินออก ฆะคันทหารากต้น

🌿 ใบต้นบี๊ดป๊าวแดง พบที่ไหนสังเกตลักษณะได้ เพราะเป็นยาบำรุงธาตุไฟ.

ปิดปิวแดง ได้เส้นหนึ่งค่อยๆดึงออกจากดิน
สาวเส้นเข้าหาโคนต้นแล้วใช้เสียมขุดตัดออก
มา ทำการกลบดินไว้ดังเดิม เดินกลับมาช่วง
(ลาน) บ้านทำการล้างรากปิดปิวแดงให้สะอาด
แล้วนำไปเทียบกับความยาวหัวแม่มือของไ้
มูลชี้เขี้ย ตัดรากเท่าความยาวหัวแม่มือคนใช้
ออกเป็นท่อนๆ นำไปทุบพอปริแตกเตรียมรอ
ลูกปลาช่อนจากแม่ไ้มูลที่ไปซื้อในตลาด

เหมือนฟ้าแล้ง แม่ไ้มูลกลับจาก
ตลาดด้วยมือเปล่า วันนี้ไม่มีใครขายลูกปลา
ช่อน ไม่ละความพยายาม แม่ไ้มูลรีบถือไซ
บั้งออกสู่ทุ่งกว้าง หาด้าง (ชอง) คั้นนาได้แล้ว
วางไซบั้งดักไว้ ทำการชาง (ระบาย) น้ำในนา
ออกเพื่อให้ปลาว่ายออกมาตามน้ำเข้าไซ รอจน
บ้ายคล้อยน้ำในนาเริ่มแห้ง จึงยกไซปิดตังนา
ไว้ดังเดิม รีบเดินถือไซไปให้แม่ไ้มูล

แม่ไ้มูลเทไซลงในถาดใบใหญ่ เลือก
เอาแต่ลูกปลาช่อนที่มีขนาดพอๆกับนิ้วหัวแม่
มือของไ้มูล พร้อมกับบอกเหตุผลว่า “นิ้ว
หัวแม่มือคนป่วยคือมอก (เกณฑ) ที่คนโบราณ
ถือว่าเหมาะสำหรับเจ้าของไซ ส่วนลูกปลา
ต้องเป็นๆและสดเพราะมีสรรพคุณตัวยามาก
ไม่เน่าเสียโดยเฉพาะลูกปลาช่อนมีกำลังแข็งแรง
จะเห็นว่า หากมีน้ำไหลแรงลูกปลาช่อน
จะกระโดดขึ้นน้ำได้ดีกว่าปลาชนิดอื่นๆ ผู้คน
จึงนำมาทำยาโดยหวังกินลูกปลาช่อนไปแล้ว
จะแข็งแรงเหมือนลูกปลานั้นเอง

แม่ไ้มูลจับปลาขึ้นมาแล้วนำท่อนปิด
ปิวแดงแทงสอดเข้าไปในปากจนสุดท่อน ปลา
ตื่นปัดๆแม่ไ้มูลวางตัวหนึ่งลงในถาดแล้วหยิบ
ตัวอื่นขึ้นมาทำอย่างเดียวกัน พร้อมๆกับแม่
ไ้มูลชี้เขี้ยก่อกองไฟกลุ่มควันอ้วกุ่มลึกลับ
เกิดมีก้อนถ่านไฟแดงให้ดูได้ใช้

แม่ไ้มูลทุบหัวลูกปลาช่อนให้ตายสนิท
นำคิมคิบลูกปลาอังเหนือเปลวไฟบั้งกลับไป
มาให้ได้รับความร้อนจนทั่ว และกลับหัวปลาลง
ให้ปากอังเปลวไฟเต็มที่ มองดูท่อนปิดปิวแดง
ในปากเกรียมดำ แน่ใจว่าปลาสุกดีแล้ว จึงวาง
ปลาลงในจาน แล้วบั้งตัวต่อไปไปจนครบสี่ตัว

มือเย็นนี้ไ้มูลชี้เขี้ย กินข้าวเหนียว
กับลูกปลาช่อนบั้งสดๆร้อนๆอย่างอ่อยปาก
แม่ไ้มูลกำชับว่าให้กินทั้งหมดได้ยิ่งดี เพราะตั
ยยาได้แทรกซึมไปทั่วตัวปลา และพยายามหา
ลูกปลากินบ่อยๆจะได้มีกำลังแข็งแรงหาย
จากชี้เขี้ย”

ลูกปลาช่อน และรากปิดปิวแดง เป็น
พระยาการผสมผสานระหว่างสัตว์กับพืช
รักษาคนไข้ให้หายจากโรคร้ายที่คุกคามร่างกาย
ของคนล้านนา.

แหล่งข้อมูล

สัมภาษณ์แม่หมอพื้นบ้าน อายุ
72 ปี จำนวน 1 คน

ภาพ ใบต้นปิดปิวแดง บ้านป่า
สวก อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่

● โดย...นิคม พรหมมาเทพย์